

ע"פ 4066/22 - פלוני נגד מדינת ישראל

בית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים פלייליים

ע"פ 4066/22

לפני:

כבוד השופט י' אלרון
כבוד השופט א' שטיין
כבוד השופטת ר' רונן

המערער:

פלוני

נגד

המשיבה:

מדינת ישראל

ערעור על הכרעת דינו וגזר דינו של בית המשפט
המחוזי בחיפה ב-תפ"ח 19-06-27310 מיום
13.12.2021 ומיום 3.5.2022 שניתן על ידי סג"נ א'
אליקים והשופטות ת' נאות-פרי ו-ר' בש

תאריך הישיבה:

ד' בסיון התשפ"ג (24.5.2023)

בשם המערער:

עו"ד ויסאם עראף

בשם המשיבה:

עו"ד עילית מידן

פסק-דין

השופט י' אלרון:

במוקד הדיון בערעור שלפנינו קו הגבול שבין עבירת הרצח הבסיסית לבין עבירת הרצח בנסיבות מחמירות. בפרט, יש להידרש לפרשנות גדריה ומאפייניה של הנסיבה המחמירה הקבועה בסעיף 301א(א)(1) לחוק שלפיה "המעשה נעשה לאחר תכנון או לאחר הליך ממשי של שקילה וגיבוש החלטה להמית".

1. המערער הורשע בעבירת רצח בכוונה תחילה, כנוסחה בחוק העונשין עובר לרפורמה בעבירות ההמתה, בשל רצח פאבל אורלוב ז"ל (להלן: המנוח). בגין הרשעתו נגזר עליו עונש מאסר עולם וכן תשלום פיצוי למשפחת המנוח. לפנינו ערעור על הכרעת דינו וגזר דינו של בית המשפט המחוזי בחיפה (סגן הנשיא השופט א' אליקים, והשופטות ת' נאות-פרי ו-ר' בש) ב-תפ"ח 19-06-27310 מיום 13.12.2021 ומיום 3.5.2022 בהתאמה.

עיקרי כתב האישום

2. המערער התגורר בדירה שכורה בחיפה, ובמשך כחודשיים המנוח התגורר עמו בדירה. בשלב מסוים המנוח לא שילם למערער על השהות בדירה, ובעקבות כן התגלע סכסוך בין השניים. המערער דרש מהמנוח לעזוב את הדירה והלה סירב לכך. על רקע הסכסוך, ביום 18.5.2019 בשעות הצהריים, גמלה בלב המערער ההחלטה להמית את המנוח. לצורך כך, ניגש למטבח, הצטייד בסכין מטבח גדולה, נכנס לחדר השינה ודקר באמצעות הסכין את המנוח בעת שישן במיטה "דקירה עמוקה בצוואר מצד שמאל וסובב את להב הסכין בעודה נעוצה בצווארו של המנוח". כל זאת, במטרה לגרום למות המנוח ולאחר שגיבש החלטה לעשות כן. כמו כן, המערער חתך את המנוח באמצעות הסכין בלחיו השמאלית.

לאחר מכן, המערער משך את המנוח מהמיטה, בעוד האחרון מדמם קשות ממקום הדקירה בצווארו, גרר אותו למסדרון הדירה עד סמוך לדלת הכניסה, השכיבו על בטנו, אזק את ידיו מאחורי גבו באמצעות שני אזיקונים והכניס את ראשו ורגליו לשקית זבל. כל זאת כדי לוודא את מות המנוח.

כתוצאה מהדקירה, למנוח נגרמו קטיעה חבלתית של עורק התרדמה השמאלי והווריד השמאלי, דימום מסיבי מכלי דם, ירידה חדה בלחץ הדם, הפרעה בזילוח דם מחומצן לאיברים חיוניים ובפרט למוח, אשר גרמו למותו של המנוח.

3. סמוך לשעה 18:15, כאשר המערער יצא מהדירה, שכנו ראה כתמי דם על בגדיו. השכן הציץ מבעד לדלת הפתוחה של הדירה והבחין בגופת המנוח. או אז, המערער פנה אליו וביקש ממנו לסייע לו להיפטר מגופת המנוח. השכן הזעיק את המשטרה, אשר הגיעה למקום בחלוף מספר דקות, עצרה את המערער ואיתרה את גופת המנוח בדירה.

4. במעשיו המתוארים לעיל, כפי שנכתב בכתב האישום, המערער גרם בכוונה תחילה למות המנוח לאחר הליך ממשי של שקילה וגיבוש החלטה להמית, והמיתו בדם קר בלי שקדמה לכך התגרות בתכוף למעשה, בנסיבות בהן יכול היה לחשוב ולהבין את תוצאות מעשיו ולאחר שהכין את עצמו להמית את המנוח והכין מכשיר שבו המית אותו, וכן נהג במנוח באכזריות מיוחדת.

בגין האמור, למערער יוחסה עבירת רצח לפי סעיף 300(א)(2) לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (לעיל ולהלן: החוק או חוק העונשין), כנוסחו קודם הרפורמה בעבירות ההמתה.

הכרעת דינו וגזר דינו של בית המשפט המחוזי

5. לפני בית המשפט המחוזי נפרסה תשתית ראייתית רחבה, בכללה, ראיות אובייקטיביות שנאספו בזירת הרצח ומנתיחת גופת המנוח, עדויות השכן, חברי המערער והשוטרים, וכן הודעות המערער בחקירותיו במשטרה.

6. בחקירות המערער במשטרה מסר מיוזמתו כי רצח את המנוח. לדבריו, הכיר את המנוח מזה מספר חודשים ואיפשר לו ללון בדירתו, אולם הלה סרב לשלם שכר דירה עבור שהותו ואף לא הסכים לעזוב את הדירה. לדבריו, המנוח נטה להשתכר מעת לעת, הכה אותו מספר פעמים, קילל אותו, איים עליו שיהרוג אותו, ובעקבות כך המערער פחד ממנו. ביום הרצח, המערער לקח סכין מהמטבח וניגש לחדר השינה שבו שכב המנוח על המיטה כשפניו מופנות אל הקיר, מבלי שהלה הבחין בסכין. המנוח קילל אותו ואמר "למה באת? מה אתה רוצה ממני? עוד פעם רוצה מכות?", ולאחר מכן המערער דקר אותו דקירה אחת בצוואר, כפי שלדבריו למד בשירותו הצבאי בברית המועצות. בהמשך, כדי לוודא שהמנוח אכן מת, שם שקית אשפה שחורה על ראשו ורגליו של המנוח וקשר את ידיו באזיקונים. במענה לשאלת חוקרי המשטרה מדוע החליט דווקא באותו העיתוי להמית את המנוח, השיב המערער "נכנס לי פיצוץ לראש כי נמאס לי".

בבית המשפט המחוזי, המערער כפר תחילה באופן כללי באשר יוחס לו. משנסתיימה פרשת התביעה, ולאחר שנשמעו ונחקרו עדים וראיות מטעמה, המערער בחר שלא להעיד להגנתו. גם לאחר שהוסברה לו משמעות הימנעותו ממתן עדות - דבק בעמדתו. מיד לאחר מכן, הודה בביצוע עבירת הרצח הבסיסית כהגדרתה בסעיף 300(א) לחוק אף כפר בהתקיימן של נסיבות מחמירות לפי סעיף 301א(א) לחוק.

בית המשפט המחוזי הדגיש בהכרעת דינו כי מאחר שהמערער לא העיד במשפטו ובכך מנע אפשרות לבחון את גרסאותיו העובדתיות בדרך של חקירה נגדית - לא ניתן לתת משקל לאמירות בחקירותיו במשטרה אשר יכולות, לכאורה, לשמש לזכותו.

כאן המקום לציין, כי מאחר שחלק מהודעותיו של המערער במשטרה נמסרו בטרם נועץ עם סנגורו, בית המשפט המחוזי הבהיר כי התחשב אך ורק בהודעות שמסר לאחר שנפגש עמו.

7. על סמך מארג הראיות שנפרס לפני בית המשפט המחוזי, המערער הורשע בעבירת רצח בכוונה תחילה לפי סעיף 300(א)(2) לחוק, בנוסחו קודם הרפורמה בעבירות ההמתה. עוד נקבע כי המערער רצח את המנוח לאחר "הליך ממשי של שקילה וגיבוש החלטה להמית" בהתאם לסעיף 301א(א)(1) לחוק.

בהכרעת הדין, בית המשפט המחוזי פירט כי דקירת המערער את המנוח הייתה "בחירה מחושבת" לרצוח אותו ולא רק לפצוע אותו, כפי שנלמד מפגיעת הדקירה בכלי דם חיוניים ביותר, מהעומק המשמעותי של הדקירה, מהעובדה כי שקל היטב את מיקום הדקירה וידע על הנזק שהיא תגרום, וכן מהיותו מיומן לדבריו בפעולות הריגה משירותו בברית המועצות. כך גם נלמד מהעיתוי שבו דקר את המנוח תוך שניצל את העובדה שהמנוח נשכב לישון בעודו מפנה אליו את גבו, כך שהמנוח לא יכול היה להתגונן מפניו. כן צוין, כי המערער לא הסתפק בדקירת המנוח אלא כיסה את פניו בשקית ניילון גדולה לצורך "וידוא הריגה", ולכך יש משקל, למרות שקיים ספק אם המנוח כבר היה מת בשלב זה. על כל זאת, הודגש כי המערער הסביר את רצח המנוח באומרו "נכנס לי פיצוץ בראש כי נמאס לי", באופן המצביע כי פעל להמית את המנוח לאחר הליך ממשי של שקילה וגיבוש החלטה להמית.

בית המשפט המחוזי הוסיף וציין כי בחירת העיתוי לביצוע הרצח ובחירת כלי הרצח לצורך ביצועו, מלמדים כי מתקיימת גם החלופה של "תכנון" לפי סעיף 301א(א)(1) לחוק.

8. בנוסף, נקבע כי תפקוד המערער בשעת הרצח לא נפגע כתוצאה משתיית אלכוהול וכי פעולותיו היו שקולות ורצוניות ונעשו בהתאם להליך השקילה וגיבוש ההחלטה להמית את המנוח. כך עולה מהגרסה שמסר השכן במשטרה, מעדויות חברי המערער שנפגשו עמו בסמוך לרצח, מהתרשמות השוטרים שהיו מעורבים במעצרו וכן מהתנהגותו בעת ביצוע הרצח כאשר בחר היטב את מיקום הדקירה, שטף את הסכין והחזירה למקומה וידע להסביר את המניע לכל פעולה ופעולה.

9. אשר על כן, בית המשפט המחוזי הרשיע את המערער בביצוע רצח בכוונה תחילה לפי סעיף 300א(2) לחוק, בנוסחו קודם הרפורמה בעבירות ההמתה. משנקבע כי רצח המנוח בא בגדרי עבירת רצח בנסיבות מחמירות לפי סעיף 301א(א)(1) לחוק, נקבע גם כי הרפורמה בעבירות ההמתה אינה מהווה דין מקל עמו ואין ליישמה בעניינו. משכך, נגזר על המערער עונש מאסר עולם חובה ופיצוי לבני משפחת המנוח בסכום המקסימלי של 258,000 ש"ח.

עיקרי טיעוני המערער ותגובת המדינה לערעור

10. בא-כוח המערער בהודעת הערעור בכתב ובטיעונו בדיון לפנינו, הניח את מסגרת נימוקיו כדלקמן: ראשית, עמד על השגיאות, לטענתו, אשר נפלו בהכרעת דינו של בית המשפט המחוזי ביחס להתקיימות הנסיבה המחמירה המנויה בסעיף 301א(א)(1) לחוק; שנית, הציג את פסיקת בית משפט זה ביחס לפרשנות נסיבה מחמירה זו; שלישית, טען כי בנסיבות העניין, יש להחיל לחלופין את הדין המקל המנוי בסעיף 301א(ב) לחוק (המכונה "פתח המילוט"); רביעית, התייחס לגזר דינו של המערער, אשר נטען כי מחמיר עמו יתר על המידה בהתחשב בנסיבותיו האישיות ומדיניות הענישה הנוהגת.

11. לטענת המערער, בית המשפט המחוזי שגה בקובעו כי רצח המנוח מקיים את הנסיבה המחמירה המנויה בסעיף 301א(א)(1) לחוק שלפיה "המעשה נעשה לאחר תכנון או לאחר הליך ממשי של שקילה וגיבוש החלטה להמית". נטען כי לא ניתן ללמוד ממיקום הדקירה, עיתויה ו"עטיפת" פניו ורגליו של המנוח בשקית זבל, על כך שהמעשים נעשו לאחר הליך ממשי של שקילה ולא כתוצאה מהתפרצות ספונטנית של המערער. אדרבה, לשיטתו, מחקירותיו במשטרה מתקבל הרושם כי קדם לרצח עימות בינו לבין המנוח, אשר "סערת הרגשות" שהתחוללה בקרבו בעקבות העימות, היא שהובילה אותו לביצוע הרצח באופן ספונטני. מטעם זה גם נטען כי מעשי המערער לא נעשו לאחר תכנון אלא כתגובה לעימות, וכן הודגש כי המערער לא הצטייד מראש בסכין אלא לקח אותה מקיר המטבח בסמוך לרצח.

המערער הוסיף וטען כי הואיל והיה נתון תחת השפעת אלכוהול בעת ביצוע הרצח, יש בכך כדי לעמעם את יכולתו לגבש הליך ממשי של שקילה עובר לביצוע הרצח. עם זאת, בדיון שלפנינו בא-כוח המערער חזר בו מ"טענת השכרות", על כן מתייחר הצורך להידרש אליה.

12. לחלופין, לעמדת המערער כאמור מעשה הרצח בא בשערי הדין המקל המכונה "פתח המילוט" המנוי

בסעיף 301א(ב) לחוק. זאת, על רקע מערכת היחסים שבין המערער למנוח, במסגרתה האחרון נהג להכותו ולאיים עליו מעת לעת, באופן אשר גרם לו למצוקה נפשית שהובילה למעשה הרצח.

13. אשר לערעור על חומרת העונש שנגזר, נטען כי נסיבות המקרה ונסיבותיו האישיות של המערער מצדיקות כי ייגזר עליו עונש מאסר בפועל נמוך מאשר עונש מאסר עולם. אשר לנסיבות המקרה, פורט כי האיומים והמכות שספג המערער לגרסתו מהמנוח הם שהובילו אותו למעשה הרצח. ביחס לנסיבותיו האישיות, צוין כי מדובר באדם מבוגר, אשר במשך שנים רבות מאז שעלה לארץ הסתובב כדר רחוב ואף סבל מבעיית אלכוהוליזם. כן, הודגש כי הודה מהרגע הראשון בביצוע הרצח ולקח אחריות על מעשיו.

14. מנגד, לעמדת המשיבה, יש לדחות את הערעור משלא הוצגה עילה להתערבות בקביעותיו של בית המשפט המחוזי. תחילה הודגשה הימנעות המערער מלהעיד ומשמעות עובדה זו על משקל אמרות המערער בחקירותיו במשטרה.

לשיטת המשיבה, רצף פעולותיו של המערער מלמד כי הרצח בוצע לאחר תכנון או לאחר הליך ממשי של שקילה וגיבוש החלטה להמית, כנדרש בסעיף 301א(א)(1) לחוק. בתוך כך, פורט כי חוות-דעת נתיחת גופת המנוח (ת/37) מלמדת על פגיעה במקום רגיש, חדירת הסכין לשם יצירת נזק עמוק ומקיף כשפתח הדקירה רחב הרבה יותר מלהב הסכין ועומקה משמעותי מאוד. נטען כי מכך עולה שמדובר בדקירה מדויקת, מכוונת ומהירה. בנוסף, צוין כי למערער היו מספר הזדמנויות לשקול את השלכות מעשיו וכי הוא ניצל את היות המנוח שכוב במיטה, כשגבו מופנה אליו מבלי יכולת להתגונן.

עוד הודגש כי המערער רצח את המנוח מבלי שקדמו לכך התגרות או מאבק, כפי שנלמד מדבריו בחקירות במשטרה באומרו "נכנס לי פיצוץ בראש כי נמאס לי... ובהמשך נתתי לו מכה עם סכין בעורק הצוואר" וכן כאשר הבהיר ביחס למיקום הדקירה באומרו "למדתי בבית ספר אנטומיה וידעתי שזה המקום אחד המסוכנים בגוף של בן אדם שאם הוא נפתח דם יוצא כמו מים מהברז". גם "עטיפת" ראשו של המנוח בשקית זבל כחלק ממעשה ההמתה מהווה, לטענת המשיבה, אינדיקציה לכך שלא מדובר במעשה ספונטני. עוד צוין, כי קור רוחו של המערער לאחר המעשה, כפי שעולה מכך שניקה את הסכין ואת הרצפה מדם ומכך שביקש מהשכן לעזור לו להיפטר מגופת המנוח, מלמד אף הוא על כך שהרצח בוצע בשקילה ממשית ולא במסגרת סערת רגשות.

15. אשר לבחינת הדין המקל עם המערער לפי סעיף 301א(ב) לחוק, נטען כי טענה זו לא הועלתה בבית המשפט המחוזי. ממילא בהתאם לפרשנות הסעיף בבית משפט זה לא מתקיימות נסיבות שבשלהן מעשה הרצח אינו מבטא דרגת אשמה חמורה במיוחד.

דיון והכרעה

16. בכתב האישום, יוחסה למערער עבירת רצח בכוונה תחילה לפי סעיף 300א(2) לחוק, בנוסחו עובר לרפורמה בעבירות ההמתה. מאחר שכתב האישום הוגש בסמוך לפני כניסת הרפורמה לתוקף, הוא נוסח גם בהתאם

להגדרות עבירת הרצח בנסיבות מחמירות - הן לפי סעיף 301א(7) לחוק שעניינו אכזריות מיוחדת, אשר ממנו חזרה בה המשיבה בתום פרשת התביעה; הן לפי סעיף 301א(1) לחוק שעניינו תכנון או שקילה.

רצח המנוח בוצע עובר למועד תחולת הרפורמה בעבירות ההמתה, על כן הרפורמה תחול על עניינו רק במקרה שבו היא מהווה דין מקל עמו (ע"פ 6338/20 חיים נ' מדינת ישראל, פסקאות 10-11 לפסק דיני (7.7.2022) (להלן: עניין חיים)). משמע, אילו מעשי המערער ייכנסו בגדרי עבירת הרצח בנסיבות מחמירות (סעיף 301א(א) לחוק), אזי הרפורמה לא תהא דין מקל עבורו; אולם, בהיעדר נסיבות מחמירות, או בהתקיים "פתח המילוט" (סעיף 301א(ב) לחוק), או לחלופין אם ייקבע כי מדובר בהמתה בנסיבות של אחריות מופחתת (סעיף 300ב(ב) לחוק) - הרפורמה תהווה דין מקל עם המערער ויש להחיל עליו את כלליה.

בהקשר זה, כאמור לעיל, המערער הודה בביצוע עבירת הרצח, אולם טען כי יש להחיל בעניינו את עבירת הרצח הבסיסית כהגדרתה בסעיף 300א(א) לחוק וכי לא חלה עבירת הרצח בנסיבות מחמירות לפי סעיף 301א(א) לחוק. לבחינת התקיימות הנסיבה המחמירה המנויה בסעיף 301א(1) לחוק אפנה כעת.

מסגרת נורמטיבית - סעיף 301א(1) לחוק

17. על המסגרת הנורמטיבית בעניינה של הרפורמה בעבירות ההמתה, עמדתי לא אחת בפסקי דין שניתנו על ידי מאז כניסתה לתוקף. בעניין שלפנינו, ארחיב בהיבט נוסף ביחס לדין החדש לאחר הרפורמה בעבירות ההמתה.

הרפורמה בעבירות ההמתה (חוק העונשין (תיקון מס' 137), התשע"ט-2019, ס"ח 230 (לעיל ולהלן: הרפורמה בעבירות ההמתה או הרפורמה)), נכנסה לתוקף בשנת 2019, ובמסגרתה עוצבו ונחקקו מחדש עבירות ההמתה.

הצורך ברפורמה התעורר, בין היתר, על רקע ביקורת על גדריהן העמומים של עבירות ההמתה (דנ"פ 1042/04 ביטון נ' מדינת ישראל, פ"ד סא(3) 646 (2006)). לשיטת המבקרים, עבירת הרצח (סעיף 300 לחוק, בנוסחו קודם הרפורמה) התפרסה באופן רחב מדי על מקרים שבהם לא מוצדק לתייג את הנאשם כרוצח ולגזור עליו עונש מאסר עולם חובה, ובד בבד פסחה על מעשי המתה חמורים אשר בהם ראוי לסווג את הנאשם כרוצח ולהענישו בהתאם לכך.

בייחוד, הופנו חיצונית ביקורת כלפי גדר עבירת הרצח בכוונה תחילה אשר נמנתה בסעיף 300א(2) לחוק, בנוסחו הקודם. עבירה זו נועדה לבטא עיקרון בסיסי שלפיו ישנה אשמה חמורה במיוחד במעשה רצח שנעשה לאחר תכנון או הליך שקילה. במשפט הישראלי, יסוד הכוונה תחילה התאפיין בשיקול הדעת הנדרש לגיבושה, אשר נועד להבחין בין הכוונה תחילה לבין הכוונה הספונטנית המספיקה לעבירת ההריגה (מרדכי קרמניצר וחאלד גנאים הרפורמה בעבירות ההמתה (2019) לאור עקרונות היסוד של המשפט ומחקר היסטורי והשוואתי 357 (2020) (להלן: קרמניצר וגנאים)). במרוצת השנים בפסיקת בית משפט זה נמתחה והורחבה יריעת תחולת עבירת הרצח בכוונה תחילה עד אשר באו בשעריה מרבית המקרים של המתה בכוונה, וזאת תחת עבירת ההריגה.

בזה אחר זה, צומצמו דרישות שלושת יסודות עבירת הרצח בכוונה תחילה - היסוד הראשון, הכנה, פורש כך שמדובר ביסוד פיזי טהור באופן שנדרשות פעולות הכנה פיזיות לקראת הרצח, מבלי שנדרשת כל הכנה נפשית, רגשית או שכלית. עוד נקבע כי יסוד זה יכול להתגבש גם תוך כדי הליך ההמתה וכן כי נדירים המקרים בהם התקיימה החלטה להמית אך לא התקיים יסוד ההכנה. היסוד השני, החלטה להמית, פורש כך שעל התקיימותו במישור ההכרתי ובמישור החפצי ניתן ללמוד באמצעות בחינת טיב המעשה ונסיבות ביצוע העבירה; והוא יכול אף להתגבש תוך כדי מעשה ההמתה. לבסוף, ביסוד השלישי, היעדר קינטור, לצד דרישה סובייקטיבית כי הקינטור השפיע בפועל על הנאשם, התווספה דרישה אובייקטיבית כי הקינטור אף היה משפיע על "אדם מן היישוב" (ראו בהרחבה: הצוות לבחינת יסודות עבירות ההמתה דין וחשבון נספח ב' - עבירות ההמתה במשפט הישראלי - הדין הקיים, עמודים 10-1 (2011)).

שילוב דברים זה, גרם לכך שעבירת הרצח בכוונה תחילה הורחבה במידה יתרה, באופן שהוביל לניסוחה מחדש של עבירת הרצח במסגרת הרפורמה בעבירות ההמתה (דברי ההסבר לתיקון 137 (הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 124) (עבירות המתה)), התשע"ו-2015, ה"ח 166, 170 (להלן: דברי ההסבר לחוק); פרוטוקול ישיבה 239 של ועדת החוקה, חוק ומשפט, הכנסת ה-20, 4 (19.7.2016)).

18. על רקע האמור, במסגרת הרפורמה נחקקו שתי עבירות רצח - עבירת הרצח הבסיסית אשר נועדה לחול על מקרים חמורים של המתת אדם (סעיף 300(א) לחוק), ועבירת הרצח בנסיבות מחמירות המיועדת למקרים החמורים ביותר של המתת אדם, המגלמים חומרה מוסרית מיוחדת (סעיף 301(א) לחוק) (דברי ההסבר לחוק, בעמוד 169; מרים גור-אריה "הרפורמה המוצעת לעבירות ההמתה במשפט הישראלי לאור עקרון האשמה" משפטים על אתר ה-1, 15 (2013)).

19. ראשונה מבין הנסיבות שנחקקו במסגרת עבירת הרצח בנסיבות מחמירות, היא הנסיבה המנויה בסעיף 301א(א) לחוק, אשר באה בנעלי עבירת הרצח בכוונה תחילה מבחינה מהותית ורעיונית, אולם נועדה לשנות מדרשת "כוונה תחילה" כמשמעותה ופרשנותה עובר לרפורמה. כך בלשון סעיף החוק:

301א(א). הגורם בכוונה או באדישות למותו של אדם באחת מהנסיבות המפורטות להלן, דינו - מאסר עולם ועונש זה בלבד [...]

(1) המעשה נעשה לאחר תכנון או לאחר הליך ממשי של שקילה וגיבוש החלטה להמית;

על היחס שבין עבירת הרצח בכוונה תחילה לנסיבה החדשה שנקבעה בגדרי עבירת הרצח בנסיבות מחמירות, הובהר בדיוני ועדת החוקה, חוק ומשפט כי "הנסיבה החדשה שקבענו היא תחליף לכוונה תחילה, אבל היא מנוסחת בצורה שונה לגמרי [...] היסודות שלה לא זהים לכוונה תחילה" (פרוטוקול ישיבה 404 של ועדת החוקה, חוק ומשפט, הכנסת ה-20, 27 (11.7.2017); כן ראו: ע"פ 3223/21 מדינת ישראל נ' שפק, פסקה 12 (2.3.2022)).

20. שינוי משמעותי ומרכזי שהנסיבה המחמירה החילה ביחס לעבירת הרצח בכוונה תחילה, מתבטא בכך שהיא נועדה להותיר מחוץ לגדר תחולתה "מקרים של המתה בכוונה שנוצרה באופן ספונטני, כגון לאחר קנטור סובייקטיבי ששלל תכנון ושקילה" (דברי ההסבר לחוק, בעמוד 170). משמעות הדברים היא חידוד ההבחנה בין רצח שבוצע לאחר

תכנון או לאחר הליך ממשי של שקילה וגיבוש החלטה להמית את הקורבן לבין רצח שבוצע באופן ספונטני, ללא הפעלת שיקול דעת של ממש בהקשר זה ואף ללא פעולות הכנה מקדימות לצורך ביצוע הרצח (ע"פ 7722/19 זרסנאי נ' מדינת ישראל, פסקה 17 (19.4.2021) (להלן: עניין זרסנאי)). על כן, מקרים של "כוונה ספונטנית" יחסו עתה תחת עבירת הרצח "הבסיסית" לפי יסוד נפשי של כוונה, המנויה בסעיף 300(א) לחוק.

21. המחוקק הבהיר אפוא בדברי ההסבר לחוק מה לא כלול בגדרי הנסיבה המחמירה - מקרים של המתה בכוונה ספונטנית; עתה נדרשים אנו לבחון את הרכיבים הפוזיטיביים להתקיימות אחת מבין החלופות - תכנון או הליך ממשי של שקילה וגיבוש החלטה להמית.

22. כפי שהדגשתי לא אחת, יציקת תוכן ומשמעות לגדרי עבירות ההמתה לאחר הרפורמה, נעשית עקב בצד אגודל ממקרה אחד למשנהו ובהתאם לתשתית העובדתית הקונקרטית. בפרט, בהקשר של הנסיבה המחמירה המנויה בסעיף 301א(א)(1) לחוק, הדגשתי לאחרונה כי "מחד גיסא, יש להקנות לסעיף וחלופותיו פרשנות רחבה דיה על מנת שיחול על אותם מקרים המגלים את מידת האשם וטיב ההתנהגות המצדיקים זאת; מאידך גיסא, אם נפרשו בהרחבה יתרה, נמצא עצמנו קרובים ל'נקודת ההתחלה' שקדמה לרפורמה" (ע"פ 578/21 אבו סרארי נ' מדינת ישראל, פסקה 33 (16.2.2023)).

23. תחילה, לפי פשט לשון הנסיבה המחמירה, די בהתקיימות אחת מבין חלופות הסעיף בלבד כדי לבוא בשערי הנסיבה המחמירה - תכנון או הליך ממשי של שקילה וגיבוש החלטה להמית (ע"פ 8030/21 אבו זיינב נ' מדינת ישראל, פסקה 49 (25.12.2022)).

24. מלבד זאת, על מנת להעניק פרשנות לחלופות הנסיבה המחמירה, נפנה מבטנו ליסודות וטעמי החומרה הנודעת למעשה המתה שבוצע לאחר תכנון או הליך ממשי של שקילה. ביסוד עיקרון זה, מספר טעמים אשר ניתן לחלקם לשתי קבוצות: קבוצה ראשונה - אם לבצע את מעשה ההמתה - חומרת אשמתו של הנאשם נעוצה בכך שהתגבר על עכבות מוסריות וערכיות קודם ביצוע מעשה ההמתה, והסיר מדרכו משוכות אתיות לצורך ביצוע הרצח. בכך, מתעצמת הזדהות הרוצח עם מעשה העבירה, כאשר הבחירה לפגוע בערך חיי האדם היא בחירה שלמה ומוחלטת, לאחר שהתלבט ושקל אם לעשות כן. קבוצה שנייה - תוכנית הנאשם כיצד לבצע את מעשה ההמתה - חומרת אשמתו של הנאשם ניכרת בנחישותו לביצוע הרצח, אשר רקם תוכנית להוצאת זממו אל הפועל, הכין את צעדיו לצורך כך וכלכל היטב את מעשיו להגשמת תוכנית ביצוע הרצח. התוכנית מגלה כי הנאשם מעדיף את מימוש מטרותיו על פני ערך חיי קורבן העבירה, ואף חושפת את מסוכנותו הרבה לציבור הטמונה בתכניתו הקטלנית.

25. מכאן, לגדרי החלופות. תכנון מהו? כאמור לעיל, יסוד ההכנה שבגדרי עבירת הרצח בכוונה תחילה, עובר לרפורמה, דולל וצומצם לכך שמדובר בהכנה פיזית אשר יכולה להתגבש אף בעיצומה של פעולת הקטילה. ניתן לומר בבטחה כי רכיב זה שונה ונוסח מחדש במספר אופנים - במישור עיתוי התכנון, לשון הסעיף דורשת כי מעשה הרצח בוצע לאחר תכנון. היינו, נדרש תכנון מוקדם למעשה הרצח, אשר יתקיים מבעוד מועד וקודם למעשה ההמתה, כך שאינו יכול להתגבש במהלך מעשה ההמתה עצמו כפי שהוכר עובר לרפורמה.

זאת ועוד, בהתאם לטעמים ביסוד החומרה ראוי שיתקיים רכיב איכותי בתכנון מעשה הרצח. אמנם ישנו קושי להגדיר במפורש את טיב התכנון, אולם סבורני כי נדרש תכנון איכותי אשר יכול להתבטא, למשל ובין היתר, בהכנת כלי

הרצח, בחירת עיתוי מתאים לרצח ורקימת תוכנית לביצוע הרצח.

26. פסיקת בית משפט זה לאחר הרפורמה עולה בקנה אחד עם האמור, כאשר הוכר כי על התקיימות החלופה שלפיה מעשה הרצח בוצע לאחר "תכנון" ניתן ללמוד מביצוע "שרשרת פעולות הדורשות זמן ומאמץ" (עניין זרסנאי, בפסקה 19); הצטיידות בכלי הרצח מבעוד מועד (ע"פ 3308/17 וחידי נ' מדינת ישראל, פסקה 22 לחוות דעתו של חברי השופט א' שטיין (15.1.2020) (להלן: עניין וחידי)); או מהכנת זירת הרצח לקראת ביצוע הרצח וכן הכנת הזירה לקראת הימלטות הנאשם לאחר מכן (ראו פסקי דיני בע"פ 8956/20 מריו נ' מדינת ישראל, פסקה 29 (28.6.2022), ובע"פ 5066/18 רוזקוב נ' מדינת ישראל, פסקה 67 (4.9.2022)).

27. הליך ממשי של שקילה וגיבוש החלטה להמיתמה? לצד החומרה הכרוכה במעשה המתה שבוצע לאחר תכנון מקדים, המחוקק הכיר אף בחומרה היתרה המתבטאת במקרים "של רצח לאחר שקילה, שבא בן אדם, עשה את ההחלטה המוסרית לגרום למותו של אדם" (פרוטוקול ישיבה 472 של ועדת החוקה, חוק ומשפט, הכנסת ה-20, 23 (31.10.2017) (להלן: פרוטוקול ישיבה 472)).

ביחס לשאלת העיתוי, גם בחלופה זו, בדומה לחלופה הראשונה, מדגיש המחוקק כי מעשה הרצח נדרש להתבצע לאחר הליך ממשי של שקילה ולאחר גיבוש החלטה להמית. אי לכך, הליך שקילה אשר מתבצע בעיצומו של מעשה הקטילה לא יבוא בשערי הנסיבה המחמירה, בשונה כאמור מהדין שקדם לרפורמה בעבירות ההמתה.

28. לא זו אף זו, לשון החוק מבהירה כי נדרש הליך ממשי של שקילה. בדיוני ועדת החוקה, חוק ומשפט פורשה דרישה זו כך "שמדובר בשקילה שהיא אמיתית" (פרוטוקול ישיבה 472, בעמוד 25). המוקד לבחינת ממשיכות הליך השקילה נעוץ אפוא בבחינת איכות השקילה. לצורך כך, ניתן למנות רשימה בלתי ממצה של נסיבות עזר (כן ראו: קרמניצר וגנאים, בעמודים 374-375):

ראשית, משך הליך השקילה. בהיבט זה ברי כי לא די במחשבה חולפת כהרף-עין הואיל ובכך עלול להיטשטש קו הגבול שבין הנסיבה המחמירה לבין מעשה המתה שקדמה לו "כוונה ספונטנית", בניגוד לכוונת המחוקק. יחד עם זאת, ניכר שאין מקום לדרוש הליך שקילה הנפרס על פרק זמן ממושך.

שנית, הליך השקילה. לא בכדי לשון החלופה אינה מונה "שקילה" לבדה אלא נלווית לה הדרישה כי יתקיים "הליך" של שקילה. אף שאין לדרוש הליך רב-שלבי של שקילה חוזרת ונשנית או התלבטות אינטנסיבית אם לבצע את מעשה ההמתה, אכן יש טעם בכך שהשקילה לא תבליח עובר לרצח כאנקדוטה רגעית או פתאומית אלא תבוא לידי ביטוי בשלבויות מסוימת של התגבשות שיקול הדעת.

שלישית, תוכן השקילה. בהתאם לטעמים שנמנו לעיל, אין מקום להרחיק ולחייב כי הליך השקילה יכלול שקילה ערכית-נורמטיבית של ההחלטה להמית אדם על השלכותיה ורבידה, אלא המוקד הוא עצם שיקול הדעת והתגבשות הרעיון של ביצוע מעשה ההמתה. בהקשר זה, ניתן להיעזר בדבריו של פרופ' פלר אשר הציע להגדיר כך את דרישת ה"הכנה" במסגרת עבירת הרצח בכוונה תחילה, כדרישתה עובר לרפורמה:

"תהליך פנימי של הכשרה עצמית של האדם, מבחינה שכלית, רגשית ותכליתית - כלומר, מבחינת כל היבטי מערכת חיי הנפש - לקראת מימוש מזימה קטלנית, המתלווה אל עצם גיבוש הרעיון לשים קץ לחיי הזולת" (ש"ז פלר יסודות בדיני עונשין כרך א 697 (1984) (להלן: פלר)).

רביעית, לא דומה הליך שקילה הנעשה ביישוב הדעת ובקור רוח להליך שקילה הנעשה בלהט יצרים ובעיצומו של ויכוח או עימות, כפי שהדגימה נציגת משרד המשפטים בדיוני ועדת החוקה, חוק ומשפט באומרה: "למשל, במהלך קטטה. בן אדם בא עם סכין ובמהלך הקטטה מרגיז אותו מאוד אותו בן אדם שהוא רב אתו והוא שולף את הסכין וגורם למותו. זה מקרה שבו לא התגבשה טרם הסיטואציה החלטה להמית לאחר הליך של שקילה" (פרוטוקול ישיבה 472, בעמוד 23). מהות הדברים היא כי בחירת הרוצח להמית הנעשית בלהט הרגע או בעקבות קנטור סובייקטיבי אינה מגלה בחירה מלאה או הזדהות שלמה של הרוצח עם מעשה ההמתה. יחד עם זאת, אין לשלול כי במקרה המתאים, סערת הרגשות לא תקהה במידה משמעותית את איכותו וטיבו של הליך השקילה העומד בפני עצמו ומצדיק הרשעה ברצח בנסיבות מחמירות.

29. בדרך זו, בפסיקת בית המשפט לאחר הרפורמה הוכר כי על התקיימות החלופה שלפיה מעשה הרצח בוצע לאחר "הליך ממשי של שקילה וגיבוש החלטה להמית" ניתן ללמוד, בין היתר, מפרק הזמן הממושך עליו נפרסה תוכנית ביצוע ההמתה של הנאשם (ע"פ 5995/21 אבו אלחסנה נ' מדינת ישראל, פסקה 31 (16.6.2022)); והשהות שהייתה לנאשם לחזור בו מתכניתו, בטרם ביצעה (עניין זרסנאי, בפסקה 19). בד בבד, במקרה אחר הבהרתי כי אין בקביעה שלפיה הנאשם נשא עמו אקדח לזירת ההתגוששות וירה במנוח מטווח קצר, כדי ללמד על הליך ממשי של שקילה וגיבוש החלטה להמית (ע"פ 3546/19 עודה נ' מדינת ישראל, פסקה 25 (15.1.2023)).

30. נשוב עתה לנקודת הפתיחה של דיוננו. כאמור לעיל, בדברי ההסבר לחוק, המחוקק הבהיר את כוונתו להחריג במפורש מתחולת הנסיבה המחמירה מקרי המתה שנעשו תוך "כוונה ספונטנית". מלבד העובדה כי החרגתה של כוונה זו מבהירה אילו מקרי המתה לא כלולים בנסיבה המחמירה, ניתן אף ללמוד מכך על היבט פוזיטיבי נוסף במאפייני וגדרי חלופות הנסיבה המחמירה - תכנון או הליך ממשי של שקילה וגיבוש החלטה להמית. על טיבה של "הכוונה הספונטנית" עמד זה מכבר פרופ' פלר בספרו:

"הכוונה הספונטנית [...] מתאפיינת בתהליך גיבוש מרוכז וסמוך כולו - על כל שלביו, כולל היווצרות עצם הרעיון של ביצוע העבירה - לעשיית העבירה, עד כדי כך שתהליך זה עשוי להיות חופף, על כל היקפו, לתהליך העשייה עצמה. האדם יוצר את הרעיון, מקבל את החלטה ומבצע את העבירה באורח רגעי-פתאומי - de impetu - כתהליך מנטאלי ותהליך אופרטיבי רצופים ושלובים זה בזה, כאילו הכוונה והמעשה באים כאחד, ללא כל רעיון קודם וללא רווח זמן ביניהם" (פלר, בעמודים 681-682).

רוצה לומר, מכך שמקרי המתה שנעשו תוך "כוונה ספונטנית" הוחרגו מתחולת הנסיבה המחמירה, נלמד כי לצד הדרישה כי התכנון או הליך השקילה לא יתגבשו סימולטנית לרצח, כאמור לעיל, נדרש גם ממד נוסף המאפשר כי התכנון או הליך השקילה יעמדו כל אחד בפני עצמו ובמנותק מהרצח באופן מהותי, כאשר התהליך המנטאלי והאופרטיבי - מובחנים ומופרדים זה מזה.

31. לסיכום, במסגרת הרפורמה בעבירות ההמתה נחקקה עבירת הרצח בנסיבות מחמירות המנויה בסעיף

301א(א)(1) לחוק, אשר חלופותיה הן כי הרצח בוצע לאחר תכנון או לאחר הליך ממשי של שקילה וגיבוש החלטה להמית. נסיבה זו נועדה להחליף באופן מהותי ורעיוני את רכיב ה"כוונה תחילה" בעבירת הרצח עובר לרפורמה, לצד שינוי ועיצוב מחדש של גדרי העבירה. מלבד החרגת מעשה המתה שבוצע תוך "כוונה ספונטנית", ניתן לאפיין את גדרי החלופות באופן פוזיטיבי כמפורט לעיל בהרחבה.

תכנון - נדרש להתקיים מבעוד מועד ועובר למעשה ההמתה במישור העיתוי. בנוסף, על התכנון לכלול רכיב איכותי מסוים, אשר עשוי להתבטא, למשל ובין היתר, בהכנת כלי הרצח, בחירת עיתוי מתאים לרצח ורקמת תוכנית לביצוע הרצח. הליך ממשי של שקילה וגיבוש החלטה להמית - נדרש אף הוא להתקיים עובר למעשה ההמתה במישור העיתוי. בנוסף, מדובר בשקילה ממשית, כאשר בבחינת משך השקילה לא די במחשבה חולפת אך גם לא נדרשת שקילה לפרק זמן ממושך; על הליך השקילה לכלול שלביות מסוימת של התגבשות שיקול הדעת; מוקד תוכן השקילה הוא עצם שיקול הדעת, ולא בהכרח שקילה ערכית-נורמטיבית של מעשה ההמתה; ואף לא דומה הליך שקילה הנעשה ביישוב הדעת להליך המתבצע בלב סערת רגשות. זאת עוד, ביחס לשתי החלופות, נדרש כי התכנון או הליך השקילה יעמדו כל אחד בפני עצמו ובמנותק מהרצח באופן מהותי.

לאחר שעמדנו על גדרי חלופות הנסיבה המחמירה, אפנה ליישמן על ענייננו.

מן הכלל אל הפרט

32. תחילה לסוגיה ראייתית. כלל ידוע הוא כי אין לקבל אמרת-חוץ של נאשם, אשר הוא מגישה ומבקש להשתמש בה לטובתו, כראיה לאמיתות תוכנה, אלא אם הנאשם מעיד בבית המשפט ועל ידי כך חושף עצמו לחקירה נגדית ביחס לגרסתו-שלו (ע"פ 1828/14 דאהן נ' מדינת ישראל, פסקה 42 (27.6.2019)); עניין וחידי, בפסקה 25; נינה זלצמן "אמרת נאשם כראיה לטובתו" משפטים יז 284, 299 (1987)). גם במקרה שבו אמרת הנאשם אשר הוא מבקש להשתמש בה לטובתו, מתקבלת כראיה בבית המשפט בהיותה חלק מהודאתו לחובתו לפי סעיפים 11 או 12 לפקודת הראיות [נוסח חדש], התשל"א-1971, משקלה היא פחות כאשר הנאשם לא העיד להגנתו ולא נחקר בחקירה נגדית על אמרתו (ע"פ 2592/15 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקאות 9-10 (6.7.2016)). כך נקבע זה מכבר בעניין קרנץ:

"הכלל שאמרתו של נאשם בפלילים שאמרה מחוץ לבית-המשפט, כשרה כראיה אם הוכחה כדבעי (סעיף 11 לפקודת הראיות [נוסח חדש], תשל"א-1971), אין בו כשלעצמו כדי להפוך אמרה זו לעדות: עדיין בגדר אמרה היא, שלא אומתה בשבועה (או בהצהרה) ולא נבחנה בחקירה שכנגד. במידה שיש באמרת הנאשם שמחוץ לבית-המשפט משום הודאה, חלה הוראת סעיף 12 המסייג קבילותה לפי נסיבות נתינתה; אבל גם במידה שאין באמרה כזו משום הודאה, ובין הוראת סעיף 12 חלה עליה ובין אם לאו, אין האמרה יכולה לשמש ראיה כי אם נגד הנאשם בלבד. רצה נאשם שאמרתו שאמר מחוץ לבית-המשפט תשמש ראיה לטובתו, עליו להעיד בבית-המשפט ולאשרה בשבועה ולחשוף עצמו לחקירה נגדית עליה. לפי השיטה הנהוגה אצלנו, זכותו של הנאשם היא לשתוק ולא להעיד בבית-המשפט; אבל יהיו אשר יהיו התוצאות הצומחות לו לטובתו מן השימוש בזכות שתיקתו, התוצאה שיוכל לסמוך להגנתו על אמרתו שמחוץ לבית-המשפט אינה מנמית עליהן" (ע"פ 205/75 קרנץ נ' מדינת ישראל, פ"ד ל(2) 471, 474-473 (1976)).

33. בענייננו, המערער הודה, כאמור לעיל, בביצוע עבירת הרצח הבסיסית לפי סעיף 300(א) לחוק אך כפר בהתקיימן של נסיבות מחמירות, ובפרט ביחס לנסיבה המחמירה המנויה בסעיף 301א(1) לחוק. לצורך שלילת התקיימות חלופות הנסיבה המחמירה, המערער טוען כי מחקירותיו במשטרה עולה כי למעשה הרצח קדם עימות בינו לבין המנוח, אשר בעקבות "סערת הרגשות" אשר התגבשה בקרבו - הלך למטבח, נטל סכין בידו, ניגש אל חדר השינה ורצח את המנוח. ללמדך, כך לשיטתו, כי המדובר במעשה המתה ספונטני ולא רצח אשר נעשה בעקבות תכנון או לאחר הליך ממשי של שקילה.

אולם, משהמערער בחר שלא להעיד להגנתו, ושמר בינו לבין עצמו את סיבותיו וטעמיו להימנע מלעשות כן - נכון עשה בית המשפט המחוזי אשר מיאן להעניק משקל לאמירותיו במשטרה אשר ייתכן והיה ניתן לזקוף לזכותו. כך גם ביחס לטענות שהעלה בא-כוחו בשלב הסיכומים בבית המשפט המחוזי מבלי שנטענו מפי המערער במפורש במשטרה או במענה לכתב האישים.

על כן, אמרות המערער במשטרה אשר יכולות היו לכאורה להיזקף לזכותו, לא נשקלו בתוך המארג הראייתי שהונח לפני בית המשפט המחוזי, וכך גם לא ניתן להסתמך עליהן בערעור שלפנינו.

34. מכאן לגופן של טענות. שלם אני עם קביעת בית המשפט המחוזי כי מארג הראיות מבסס כי מעשה הרצח בוצע לאחר הליך ממשי של שקילה וגיבוש החלטה להמית, בהתאם לסעיף 301א(1) לחוק.

ברקע למעשה הרצח, כך לדבריו של המערער, ניצב סירובו העיקש של המנוח לשלם על שהותו בדירת המערער או להתפנות מהדירה, כאשר מעת לעת אף איים עליו והכה אותו. אולם, לא נקבע כי עובר למעשה הרצח התגלע ויכוח או עימות קונקרטי בין המערער למנוח אשר בעקבותיו רצח את המנוח בלהט רגעי או כמעשה ספונטני.

35. מלבד היסוד השלילי של היעדר "כוונה ספונטנית", צבר נסיבות ביצוע העבירה כמכלול מלמד באופן פוזיטיבי על כך שהרצח בוצע לאחר הליך ממשי של שקילה וגיבוש החלטה להמית. כאמור לעיל, מעשה הרצח לא בוצע בעקבות ויכוח או עימות קונקרטי, כי אם בשל הסיבה, לדבריו של המערער, כי נמאס לו מהתנהלות המנוח, באופן המלמד על התגבשות הרעיון בקרבו.

כך גם, אף שלא די באופן הדקירה ועיתויה כשלעצמם כדי ללמד על הליך ממשי של שקילה, רכיבים אלו תורמים את חלקם למכלול הנסיבות המצביע כי מדובר ברצח מחושב ושקול. עת שהו המערער והמנוח יחדיו בדירה, המערער המתין "לשעת הכושר" כאשר המנוח עלה על יצועו. או אז, ניגש למטבח הדירה, לקח סכין, וצעד לחדרו של המנוח, מבלי שהלה מבחין בו ובסכין שמאחורי גבו. בשלב זה, כאשר גבו של המנוח מופנה למערער ובעודו ספק ישן ספק ער, דקר את המנוח דקירה מדויקת ואיכותית. פעם אחר פעם עולה בדבריו של המערער כי שקל היטב את מיקום הדקירה, כי היה מיומן בביצועה באופן מיטבי וכי הכיר את הנזק שייגרם למנוח אשר יוביל למותו תוך דקות ספורות כאשר סובב את להב הסכין בעודה נעוצה בצוואר המנוח. לכל זאת יש להוסיף כי המערער פעל שלא מתוך להט יצרים אלא בארשת של קור-רוח, אשר מוסיפה אף היא למסקנה כי בנסיבות אלו המערער שקל את מעשה הרצח ופעל להגשימו.

36. אשר להתנהלות המערער לאחר ביצוע הדקירה הקטלנית. התנהגות נאשם לאחר מעשה עשויה, במקרים המתאימים, לשפוך אור במידת מה על היסוד הנפשי בקרבו בעת ביצוע מעשה העבירה עצמו (ע"פ 1213/21 וואסה נ' מדינת ישראל, פסקה 14 (11.8.2022)). בענייננו, המערער לא הסתפק בדקירה המדויקת והמכוונת בצווארו של המנוח, אלא עטף את ראשו בשקית ניילון שחורה וגדולה בגדר "וידוא הריגה". פעולת ההמתה הממושכת, והיותה מתפתחת במספר שלבים, תורמת אף היא לבחינת הלך מחשבתו של המערער בביצוע הרצח, כאשר היא מצטרפת ליתר נסיבות ביצוע העבירה אשר תוארו לעיל (ע"פ 3992/22 ותד נ' מדינת ישראל, פסקה 45 (7.5.2023)).

לאחר מכן, המערער פנה להסתיר ולהסוות את מעשיו - הסיר את הדם מהסכין והשיבה למקומה, ניקה את הרצפה מכתמי הדם, ואף ביקש משכנו לסייע לו בהעלמת גופת המנוח (ע"פ 3965/22 טל נ' מדינת ישראל, פסקאות 24, 36 (30.3.2023)). הגדיל לעשות המערער, אשר יצא לשתות עם חבריו, התנהג באופן רגיל, וכל זאת תוך שהוא משקר להם ביחס למקום הימצאותו של המנוח (ע"פ 8199/20 זיאדאת נ' מדינת ישראל, פסקה 40 (30.4.2023)). גם בנסיבות אלו כשלעצמן לא די כדי ללמד על הליך השקילה בקרבו של המערער עובר לרצח, אולם הן מוסיפות נדבך לצבר הנסיבות כאמור המלמד על הליך מחשבתו קודם לרצח.

37. מכלול נסיבות ביצוע העבירה יחדיו - עובר לרצח, במהלכו ולאחריו - מלמד אפוא כי רצח המנוח בוצע לאחר הליך ממשי של שקילה וגיבוש החלטה להמית מצדו של המערער, כך שמעשיו באים בגדר עבירת הרצח בנסיבות מחמירות שלפי סעיף 301א(א)(1) לחוק. בקובעי כן, מתייטר הצורך להכריע באשר להתקיימות החלופה הראשונה המנויה בסעיף 301א(א)(1) לחוק כי מעשה הרצח בוצע לאחר "תכנון".

38. זאת ועוד, ברי כי אין ברצח המנוח בידי המערער אי אלו "נסיבות מיוחדות" המגלות כי "המעשה אינו מבטא דרגת אשמה חמורה במיוחד", כדי שמעשיו יבואו בשערי סעיף 301א(ב) לחוק (לעניין פרשנות סעיף זה, ראו בהרחבה פסק דיני בעניין חיים).

גם אם אניח כי המנוח נהג לאיים על המערער ולהכותו, ולא הוכרע כך, אמנם עסקינן בסוג נסיבות העשוי להפחית את מידת אשמתו של המערער, אולם בענייננו אין בעוצמת נסיבות אלו כדי להקהות מאשמת מעשיו (עניין חיים, בפסקאות 23-26). לא כל שכן, באופן המצדיק להפחית מאשמתו כך שמעשיו יחסו תחת עבירת הרצח הבסיסית חלף עבירת הרצח בנסיבות מחמירות. בהקשר זה, מתאימים הדברים שכתבתי בעניין חיים:

"ניסיון החיים מלמד, כי פעמים רבות מעשי רצח אינם מבוצעים בחלל הריק וללא כל 'הקשר' שלילי קודם בין הרוצח לנרצח. המקרה שלפנינו אף הוא דוגמא לכך. לעיתים מדובר בסכסוך על רקע כספי, פעמים אחרות ישנה 'יריבות' כזו או אחרת בין הרוצח לנרצח. במקרים אחרים, קיים סכסוך הנובע ממערכת יחסים זוגית כלשהי [...] הצבת רף נמוך באופן שבו גם נסיבות בעוצמה אשר אינה חריגה יקיימו את הקבוע בסעיף 301א(ב) לחוק - תכרסם בעקרון קדושת החיים; בקביעת המחוקק כי מעשה רצח שנעשה בנסיבות מחמירות דינו מאסר עולם חובה; ועלולה להוביל, אט אט, להרחבת 'פתח המילוט' לממדים בלתי רצויים" (עניין חיים, בפסקה 26).

בענייננו, כמפורט לעיל בהרחבה, על רקע סכסוך - המערער רצח את המנוח. הצטברות נסיבות ביצוע העבירה יחדיו מלמד על מידת אשמתו הניכרת, וודאי שאינה מצדיקה כי מעשיו יבואו בשערי הדין המקל שלפי סעיף 301א(ב) לחוק.

39. בדין הורשע המערער בעבירת הרצח בכוונה תחילה לפי סעיף 300(א)(2) לחוק, כנוסחו קודם הרפורמה בעבירות ההמתה. מאחר שרצח המנוח בידי המערער בא בשערי עבירת הרצח בנסיבות מחמירות לפי סעיף 301א(א)(1) לחוק, ולא מתקיים בעניינו "פתח המילוט" שלפי סעיף 301א(ב) לחוק, הרפורמה בעבירות ההמתה אינה מהווה דין מקל בעניינו ואין ליישמה. על כן, מאחר שהעונש בעבירת הרצח בכוונה תחילה הוא מאסר עולם חובה, נדחה ממילא גם הערעור על גזר דינו של המערער.

אציע אפוא לחברי ולחברתי כי נדחה את הערעור על שני חלקיו ונותיר את הרשעת המערער על כנה וכך גם את העונש שנגזר עליו בגין מעשיו.

ש ו פ ט

השופט י' שטיין:

אני מסכים.

ש ו פ ט

השופטת ר' רונן:

אני מסכימה.

ש ו פ ט ת

הוחלט כאמור בפסק דינו של השופט י' אלרון.

ניתן היום, ו' בתמוז התשפ"ג (25.6.2023).

שופטת

שופט

שופט
